https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series22.2025.37.08
УДК 342.9:352.07:316.334.5

Сергій Ковтун,
аспірант кафедри політичних наук,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
ORCID: https://orcid.org/0009-0008-7398-2988; e-mail: s.o.kovtun@udu.edu.ua

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ: ПРОБЛЕМИ КООРДИНАЦІЇ ТА ДЕМОКРАТИЧНОЇ УЧАСТІ

У статті досліджено ключові виклики, суперечності та напрями вдосконалення сучасної регіональної політики України в умовах повномасштабної війни та післявоєнного відновлення. Проаналізовано законодавчі та правові колізії, зокрема щодо статусу Програми комплексного відновлення, яка не має чітко визначеного обов'язкового характеру відповідно до чинного законодавства, що ускладнює реалізацію державної політики у сфері регіонального розвитку. Розкрито недоліки критеріїв визначення території, які потребують відновлення, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 148 від 14.02.2023 року. Окрему увагу приділено проблемам координації між центральною та місцевою владою, які загострилися після створення Міністерства розвитку громад, території та інфраструктури України. Висвітлено труднощі, з якими стикаються органи місцевого самоврядування та військові адміністрації під час стратегічного планування, зокрема брак кваліфікованих кадрів, складність збору актуальних соціально-демографічних даних та відсутність чіткої національної політики у сфері повернення внутрішньо переміщених осіб та визначення статусу постраждалих територій. Обґрунтовано необхідність створення окремого координаційного органу, посилення інституційної спроможності місцевого врядування та адаптації регіональної політики України до європейських стандартів із урахуванням національної специфіки. Автор підкреслює доцільність переходу до адресного підходу в регіональному плануванні, який би забезпечував гнучке реагування на локальні потреби в умовах післявоєнного відновлення.

Ключові слова: *регіональна політика, післявоєнне відновлення, територіальні громади, стратегічне планування, міжрегіональна диференціація, координація управління, Програма комплексного відновлення, внутрішньо переміщені особи, державне управління, децентралізація, європейські стандарти..*

Вступ. Регіональна політика в сучасному демократичному суспільстві є ключовим інструментом реалізації принципів децентралізації влади, що відтак є необхідною передумовою для посилення політичної участі громадян. У контексті формування ефективної моделі державного управління, орієнтованої на залучення широких верств населення до процесів прийняття рішень, регіональна політика сприяє створенню умов для автономного функціонування територіальних громад, дозволяє забезпечити специфіку соціально-економічного розвитку окремих регіонів та забезпечити інституційні механізми для участі громадян у вирішенні питань місцевого значення.

Відповідно до положень теорії децентралізації Дж. Фішкіна, ефективне делегування повноважень на місцевий рівень підвищує якість демократичного врядування. У його роботі «Democracy and Deliberation» підкреслюється, що саме наближення процесу ухвалення рішень до громадян підвищує рівень їхньої залученості, а отже – сприяє зміцненню демократичних засад у суспільстві [Fishkin, Laslett, 2008, p. 12]. Зростання ролі місцевих органів влади в реалізації публічної політики створює нові можливості для активного включення громадян у публічні дебати, участі у формуванні місцевих бюджетів, стратегічного планування розвитку території.

Політична активність громадян на рівні територіальних громад є однією з основ ефективної регіональної політики. Саме на місцевому рівні найбільш чітко проявляється інтерес населення до участі в управлінських процесах, які належать до щоденного життя громади. Таким чином, регіональна політика виконує подвійну функцію: з одного боку, вона є інструментом соціально-економічного вирівнювання території, з іншого – платформою для формування нових моделей політичної взаємодії між громадянами та владою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному українському науковому дискурсі питання регіонального розвитку та післявоєнного відновлення територіальних громад досліджуються крізь призму децентралізації, стратегічного планування, а також інституційного забезпечення державної регіональної політики. Зокрема, у працях аналізуються концептуальні підходи до формування збалансованої регіональної політики в умовах децентралізації влади [Вакуленко, Репп, Дегтярьова, 2021, с. 45-52]. Автори наголошують на важливості створення самодостатніх регіонів із потужним економічним і соціальним потенціалом.

У дослідженнях Л. Шевченко та О. Вахнія акцентується увага на складнощах імплементації стратегій регіонального розвитку в умовах війни, зокрема – на недосконалості нормативно-правової бази та недостатній інституційній спроможності органів місцевого самоврядування [2023, с. 93-101].

Важливим напрямком наукових досліджень є аналіз механізмів співпраці громад із міжнародними партнерами та інструментів зовнішньої підтримки відновлення, які розглядаються у роботах Н. Костенко та М. Царенка. Зокрема, йдеться про доцільність адаптації регіональної політики України до принципів і практики Європейського Союзу, з одночасним збереженням національної специфіки [Костенко, Царенко, 2023, с. 72-80].

Загалом, у наукових дослідженнях підкреслюється необхідність системного підходу до регіонального розвитку, що базується на принципах субсидіарності, стратегічного планування, партисипативності та науково-обґрунтованого прогнозування. Однак значна частина досліджень вказує на прогалини у координації дій між вищими рівнями управління, брак кваліфікованих кадрів на місцях і невизначеність загальнонаціональної політики відновлення.

Метою статті є дослідження регіональної політики як інструменту посилення демократичної участі громадян, зокрема через інститути місцевого самоврядування, громадського контролю та механізми участі на рівні територіальних громад. **Завданнями статті** є аналіз сучасного стану регіональної політики України в умовах воєнного стану та післявоєнної трансформації, визначення ключових викликів і проблем у реалізації стратегії відновлення територіальних громад, а також розробка рекомендацій щодо вдосконалення інституційної архітектури, механізмів координації, залучення міжнародних партнерів і цифрових інструментів для підвищення ефективності регіонального розвитку відповідно до європейських стандартів.

Методологічну основу дослідження становлять системний, інституційний, порівняльний підходи. Системний підхід дозволяє розглядати регіональну політику як багаторівневу взаємодію державних і місцевих інституцій, суспільних потреб і стратегічних пріоритетів. Інституційний підхід використано для аналізу нормативно-правової бази, координаційних механізмів між центральною та місцевою владою, а також ролі інститутів громадянського суспільства у формуванні політики відновлення. Порівняльний підхід застосовано для вивчення досвіду країн ЄС з метою адаптації відповідних стандартів до українських реалій. Крім того, застосовано метод структурно-функціонального аналізу для визначення ролі регіональної політики в демократичному врядуванні, та метод кейс-стаді для ілюстрації управлінських практик у постраждалих громадах, зокрема в контексті реалізації стратегій післявоєнного відновлення. Емпіричну базу складають законодавчі та нормативні акти, аналітичні звіти державних органів, статистичні дані та результати соціологічних досліджень, які використовуються для обґрунтування ключових висновків.

Результати та дискусії. Регіональна політика як складова публічного управління виконує важливу функцію у забезпеченні демократичного розвитку, подоланні регіональних диспропорцій та формуванні інклюзивних механізмів участі громадян. У багатьох економічно розвинених країнах вона не лише стала невід'ємною частиною практики врядування, але склала основу низки стратегічних документів як на національному, так і на

міжнародному рівнях. Її інституціоналізація є наслідком усвідомлення важливості ефективного реагування на регіональні відмінності зі забезпечення соціальної згуртованості, політичної стабільності та економічної конкурентоспроможності.

Проте наявність територіальної диференціації сама по собі не є достатньою умовою для створення регіональної політики. Її формування, як засвідчують теоретичні підходи, відбувається за двома основними сценаріями: перший передбачає вплив зовнішніх політичних та економічних факторів, які реалізують свої інтереси на певній території; другий – це ініціатива зсередини самого регіону, де соціальні групи та місцеві еліти починають розвиток регіону як свою політичну мету. У такому випадку регіональна політика стає проявом усвідомленого територіального інтересу, що може мати соціальний або політичний характер. Обидва варіанти передбачають активізацію громадянської участі – як через інститути представництва, так і через механізми прямої демократії.

Однією з ключових цілей регіональної політики є не лише подолання соціально-економічних диспропорцій, а й забезпечення політичної інтеграції територій, що сприяє легітимності влади та стійкості політичної системи. Підвищення ефективності регіональної політики сприяння зміцненню єдності держави, формуванню довіри громадян до органів влади та посиленню соціального капіталу на місцях.

У контексті демократизації суспільства актуальності набуває інтеграція регіональної політики у ширший масив публічного управління. Така інтеграція передбачає координацію цілей регіонального розвитку з іншими секторальними політиками – зокрема у сферах транспорту, інфраструктури, інвестицій, ринку праці, інновацій та освіти. Цей підхід дає змогу створити умови для залучення громадян до процесів управління, що сприяє зміцненню їхньої довіри до інституцій та підвищенню ефективності державної політики.

Ефективна регіональна політика не лише забезпечує збалансований просторовий розвиток, але створює умови для активної участі громадян у суспільно-політичному житті, особливо на місцевому рівні. Вона формує горизонтальні зв’язки між владою та громадськістю, покращенням формування нової якості управління та зміцнення демократії. Саме через поєднання соціальних, економічних і політичних цілей регіональна політика стає стратегічним інструментом демократичного поступу країни.

На думку Т. Краснопольської, найбільш актуальним у структурі цілей регіональної політики виокремлюють три ключові групи – соціальні, економічні та політичні:

- соціальні цілі регіональної політики ґрунтуються на принципах соціальної справедливості та рівноправності громадян. Вони передають забезпечення однакового рівня якості життя для всіх незалежно від регіону проживання (зменшення міжрегіональних різниць у доходах, рівні безробіття, доступі до соціальної інфраструктури, транспортних і комунікаційних мереж, а також покращення стану довкілля);
- економічні цілі – це ефективне розміщення інвестицій, стимулювання економічного зростання, мобілізація ресурсів і підвищення продуктивності регіонів. У практиці реалізації економічних цілей часто формальний акцент на соціальні переваги, однак на практиці інвестицій спрямовані переважно в перспективні регіони, що може поглиблювати дисбаланси;
- політичні цілі – це забезпечення національної єдності, територіальної цілісності, легітимності влади та політичної стабільності на місцях. Особливо важливі в умовах полікультурності чи загрози сепаратизму, але можуть бути інструменталізовані в політичній боротьбі, суперечити демократичним принципам [Краснопольська, 2016].

В Україні спостерігається системна перевага економічних цілей над соціальними, що підтверджується аналізом бюджетних видатків та інвестиційної політики. За даними Державної служби статистики, основна частина інвестицій зосереджується в регіонах із

високим економічним потенціалом (наприклад, Київська, Львівська, Харківська області), тоді як периферійні та депресивні території отримують значно менше фінансування [Постанова Кабінету Міністрів України Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, 2020; Розпорядження Кабінету Міністрів України Про схвалення проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2015 рік, 2014]. Опитування місцевих громад показують, що недостатність інфраструктури, соціальних послуг і можливостей працевлаштування у відсталих регіонах призводить до зниження рівня політичної участі населення, що звужує реальний спектр демократичних прав [Морарь, 2018, с. 356–359; Шевченко, Вахній, 2023, с. 93–100]. Така диспропорція уповільнює соціально-економічний розвиток депресивних територій та створює ризики посилення соціальної нерівності.

У демократичній регіональній політиці важливу роль відіграють інституційні механізми залучення громадян до прийняття рішень. Інструменти прямої та представницької демократії (громадські слухання, місцеві ініціативи, електронна демократія, бюджет участі тощо) забезпечують прозорість, підзвітність влади та політичну довіру.

Ключовим чинником участі є місцеве самоврядування, що реалізує право громад вирішувати місцеві питання. Воно наближує владу до людей, сприяє швидкому реагуванню на потреби, активізує громадян і формує відповідальність. Органи місцевого самоврядування не лише підтримують державну політику, а й ініціюють локальні стратегії у співпраці з бізнесом і громадськими організаціями.

Значущими є також інструменти громадського контролю – громадські ради, електронний моніторинг, антикорупційні ініціативи, які підвищують відкритість та культуру участі. Їх ефективність залежить від політичної волі, активності громадськості та правової культури.

Особливе значення має «бюджет участі», що дозволяє громадянам впливати на розподіл коштів. Це зміцнює відчуття відповідальності за розвиток, формує довіру до місцевих інституцій і навичок колективної дії.

Визначення концептуальних засад регіональної політики в Україні продовжує залишатися предметом активної наукової та практичної дискусії. Автори проекту Концепції державної регіональної політики України (затверджена розпорядженням КМУ від 6 серпня 2014 р. № 385-р.) розглядають її як систему заходів, що реалізуються органами державної влади та місцевого самоврядування з метою забезпечення ефективного управління політичним, економічним та соціальним розвитком держави, її регіонів і територіальних громад [Розпорядження Кабінету Міністрів України Про схвалення проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2015 рік, 2014]. У такому баченні регіональна політика фактично ототожнюється із функцією управління розвитком території, при цьому акцент зміщується переважно на соціально-економічний вимір.

Подібний підхід, хоча й має раціональне підґрунтя, виявляється обмеженим у контексті сучасних викликів демократичного врядування. Передусім, надання регіональної політиці виключно державного статусу посилює роль центральної влади у процесі її формування, тоді як інститути місцевого самоврядування залишаються здебільшого виконавцями спущених зверху рішень. Така вертикальна модель суперечить принципам субсидіарності та партисипативності, які лежать в основі ефективної публічної політики. Окрім того, трактування регіональної політики як сукупності «заходів» надає їй статичного, інструментального характеру, що унеможливлює адекватне розуміння її як динамічного, багаторівневого процесу взаємодії різних факторів.

Регіональну політику, наприклад С. Корнієвський, пропонує розглядати не лише як сукупність адміністративно-управлінських заходів, а як специфічну форму суспільних відносин, що виникають між суб'єктами влади різних рівнів у процесі розробки та реалізації масштабних програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів. Його

концепція взаємодії суб'єктів влади різних ієрархічних рівнів зберігає свою актуальність і в сучасних умовах [Корнієвський, 2020, с. 13–23]. У контексті проведеної реформи децентралізації роль місцевого самоврядування трансформувалася: це вже не пасивний виконавець, а повноцінний суб'єкт формування регіональної політики. Навіть в умовах збройної агресії 2025 року спостерігаються приклади ефективного управління на місцевому рівні, яке базується на горизонтальних взаємовідносинах, партнерстві та мобілізації локальних ресурсів.

Сучасна регіональна політика має розглядатися як складна, багатовекторна система, що охоплює не лише механізми управління, а й процеси партнерської взаємодії, суспільного діалогу, формування довіри та політичного балансу між центром і регіонами. Її ефективність прямо залежить від того, наскільки гармонійно поєднуються державні лідери з ініціативами місцевого рівня та наскільки активно громадяни та громадянське суспільство залучені до процесу прийняття рішень.

В Україні регіональна політика є комплексом заходів, що здійснюється органами державної влади та місцевого самоврядування з метою забезпечення ефективного управління політичним, економічним та соціальним розвитком держави, регіонів і територіальних громад. Важливим кроком у цьому напрямі стало затвердження Кабінетом Міністрів України Державної стратегії регіонального розвитку на період 2021–2027 років [Постанова Кабінету Міністрів України Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку, 2020].

Основні принципи державної регіональної політики:

–*Конституційність і законність* – відповідність Конституції, законам України та міжнародним договорам.

–*Співробітництво* – узгодження дій усіх рівнів влади у формуванні й реалізації регіональної політики.

–*Паритетність* – рівний доступ регіонів до державної фінансової підтримки.

–*Відкритість* – прозорість, передбачуваність і послідовність дій органів влади.

–*Субсидіарність* – передача повноважень на найнижчий ефективний рівень управління.

–*Координація* – узгодження стратегій і програм розвитку між усіма рівнями.

–*Єдність* – зменшення диспропорцій між регіонами, забезпечення цільності країни.

–*Історична спадкоємність* – врахування позитивного досвіду регіонального розвитку.

–*Сталий розвиток* – раціональне використання ресурсів із урахуванням інтересів майбутніх поколінь [Сітуха, 2010, с. 118–123].

Стимулювання розвитку регіонів – ключовий інструмент державної регіональної політики, що забезпечує сталий розвиток, подолання соціально-економічних диспропорцій, безробіття та формування середнього класу.

Війна підсилила потребу у швидких адаптаційних рішеннях, які часто реалізуються не центром, а саме територіальними громадами. Це підтверджує важливість реального паритету в ухваленні регіональних рішень, а не лише декларативного розподілу повноважень. Державна стратегія регіонального розвитку до 2027 року наголошує на соціальній справедливості й рівному доступі громадян до послуг незалежно від місця проживання.

Однак на практиці політичні переваги часто замінюють системні підходи короткостроковими заходами, які не усувають причини дисбалансів. Тому регіональна політика потребує переорієнтації на довгострокові структурні зміни: розвиток підприємництва, інвестицій, інфраструктури, цифровізації й екологічної трансформації, особливо в регіонах, що зазнали руйнувань. Основу такої політики мають становити конституційність, законність, прозорість і підзвітність. Відкритість управлінських рішень і рівний доступ регіонів до ресурсів сприяють ефективній децентралізації та забезпечуються суспільну підтримку державного курсу.

В умовах сучасних викликів, що стоять перед Україною, стимулювання розвитку регіонів залишається одним із ключових інструментів реалізації регіональної політики. Його призначення є не лише забезпечення сталого розвитку регіонів в інтересах усієї держави, а й підвищення добробуту населення, зменшення бідності й безробіття, формування середнього класу як основи соціальної стабільності. Особливо увага приділяється ефективному використанню економічного, наукового та трудового потенціалу регіонів, а також раціональному залученню природних і локальних ресурсів для формування спеціалізованих економічних моделей розвитку, що враховують особливості кожного регіону. Підхід дозволяє забезпечити рівномірний соціально-економічний розвиток, дотримання державних соціальних гарантій і вирівнювання регіональних диспропорцій, включаючи підтримку депресивних територій і комплексне вирішення екологічних проблем [Закон України Про засади державної регіональної політики, 2015].

Важливим складником результатів регіональної політики є налагодження конструктивної та спільної взаємодії між органами державної влади та організаціями громадського суспільства. Саме ця взаємодія покращує політику формування, яка відповідає реальним потребам громадян, забезпечує прозорість, підзвітність управлінських рішень, а також легітимність влади в очах суспільства. В умовах воєнного стану та гібридних загроз така взаємодія викликає особливу увагу, що дозволяє ефективно акумулювати соціальні ресурси, мобілізувати ініціативи знизу «bottom-up governance», що формує сталі партнерські механізми між громадянами, місцевими активами та органами влади.

Концепція взаємодії держави та громадянського суспільства передбачає існування двох автономних суб'єктів, які взаємодіють у межах єдиної системи. Ця взаємодія формується через соціальні інститути і є ключовою для розробки ефективних моделей управління та партнерства. В українському контексті аналіз такої взаємодії набирає все більшого значення. Традиційно управління трактувалося як вертикальна влада, однак в сучасних умовах акцент зміщується на горизонтальні зв'язки – партнерство, спільне прийняття рішень та співпрацю. Такий підхід відповідає сучасній концепції «good governance», яка передбачає мережеве управління, горизонтальні взаємодії між суб'єктами, залучення зацікавлених сторін і міжсекторальну координацію, замість централізованого адміністрування.

У межах регіональної політики важливо забезпечити зворотний зв'язок – здатність громадян не лише оцінювати дії влади, а й чітко формулювати запити. Це робить громадянське суспільство активним учасником політичного процесу, забезпечує довіру до влади та ефективність управління. Взаємодія влади й суспільства є основою стабільності політичної системи. Реалізація цієї моделі вимагає спільного дотримання норм і принципів. Довіра залишається лише за умов взаємного дотримання очікувань, а її порушення загрожує політичною дестабілізацією.

Передача повноважень і ресурсів на місця сприяє прозорості управління, громадського контролю та зростанню довіри до влади. Прикладом є громадський бюджет, що дозволяє мешканцям впливати на розподіл коштів і реалізовувати важливі проєкти. Інші інструменти – електронні петиції, онлайн-консультації, цифрові платформи – роблять участь у демократичних процесах доступнішою й формують нову політичну культуру. Якість життя залежить від доступності базових послуг, які найкраще забезпечуються органами місцевого самоврядування за умови наявності відповідних повноважень і фінансування. Тому децентралізація є відповіддю на потребу модернізації управління, що дозволяє громадам самостійно визначати пріоритети та нести відповідальність.

У науковому дискурсі децентралізація розглядається як багатовимірне явище – політичне, адміністративне та фіскальне. Семантично термін означає послаблення централізації, тобто перерозподіл повноважень між рівнями влади. Вона є основою для формування повноцінного місцевого самоврядування завдяки підвищенню ефективності рішень на місцевому рівні. Як зазначає В. Топалов, децентралізація – не лише управлінський

інструмент, а й чинник зміцнення сприятливості громади реалізовувати повноваження самостійно [Топалов, 2025, с. 463–472].

Серед базових завдань децентралізаційної політики: передача повноважень громадам із фінансовим забезпеченням, чіткий розподіл компетенцій між рівнями влади, зміцнення інституційної відповідальності місцевих органів перед державою й виборцями.

У науковій літературі децентралізація класифікується на три основні типи:

–*політичну* – передачу політичних функцій для посилення участі громадян (відповідає принципам деволюції);

–*адміністративну* – передачу управлінських функцій і ресурсів для ефективнішого надання послуг за рахунок місцевої специфіки;

–*фіскальну* – фінансову автономну громаду для реалізації власних повноважень [Біла-Тіунова, Білоус-Осінь, Тодощак, 2023, с. 6–39].

Фіскальна децентралізація вимагає перерозподілу фінансових ресурсів і податкових повноважень на користь місцевих органів влади. Це дозволяє їм самостійно формувати дохідну частину бюджету, визначати обсяг і напрям видатків, а також забезпечувати виконання делегованих функцій у межах власної компетенції. У цілому децентралізація є комплексною управлінською стратегією, що охоплює інституційний, фінансовий та політичний аспекти, і є чинником демократизації влади в Україні.

Проте ефективність децентралізації значною мірою залежить від активної участі громадян, оскільки саме вони мають здійснювати контроль за рішеннями влади, брати участь у формуванні місцевої політики та забезпечувати легітимність прийнятих рішень. Низький рівень громадської активності в Україні стає перешкодою на цьому шляху, сповільнюючи формування повноцінного громадянського суспільства. За даними Державної служби статистики України, станом на 1 січня 2023 року в Україні було зареєстровано 99 556 громадських організацій, 26 846 благодійних організацій, 2 212 асоціацій громадських об’єднань, 318 творчих спілок. Ці організації активно залучаються до різноманітних соціальних, культурних та політичних ініціатив, зокрема у сферах допомоги постраждалим від війни, захисту прав людини та розвитку місцевих громад [Ткачук, 2024]. Проте, незважаючи на значну кількість зареєстрованих організацій, рівень активної участі громадян у діяльності цих структур залишається низьким.

За результатами опитування, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова у вересні 2023 року, лише 18% громадян України ідентифікують себе як учасників активної громадської діяльності, що, втім, є зростанням у порівнянні з 10% у 2019 році. Дослідження засвідчило суттєві відмінності рівня громадянської залученості залежно від освіти (10% серед осіб із середньою освітою проти 25% серед респондентів із вищою освітою), типу населеного пункту (23% серед жителів сільської місцевості та 15% – серед мешканців міст), а також фінансового становища (11% серед респондентів, які малозабезпечені, і 20% – серед фінансово забезпечених). Окрім того, спостерігається зростання готовності українців до участі в громадських об’єднаннях: 44% опитаних висловили таку готовність у 2023 році проти 30% у 2019-му. Серед уже залучених громадян цей показник становить 84%, тоді як серед неактивних – лише 34%. Такі дані свідчать про поступове зростання громадянської активності в Україні, хоча вона залишається нерівномірною за соціально-демографічними ознаками [Разумков Центр, 2023].

Таким чином, подальше поглиблення децентралізації потребує не лише належного інституційного та фінансового забезпечення, а й формування спроможного громадянського суспільства, тобто активну участь населення у виробленні та реалізації політики на місцевому рівні. Ефективна взаємодія громади та влади можлива лише за умови достатнього рівня політичної культури громадян, що залежить від якості та доступності політичної освіти. Політична освіта є важливим засобом формування свідомих громадян, які здатні приймати активну участь в управлінських процесах, здійснювати громадський контроль над

владними структурами та виражати суспільно значущі інтереси. Її завдання полягає не лише в подоланні політичної неграмотності, але й в утвердженні демократичних цінностей, розвитку критичного мислення та здатності до конструктивного політичного діалогу.

У контексті української децентралізації політична освіта має забезпечити інституційне підґрунтя для залучення громадян до управління громадами, до планування бюджету, реалізації місцевих програм, оцінки діяльності посадовців. Це передбачає не лише формальне навчання в закладах освіти, а й широку діяльність неурядових організацій, медіа, громадських ініціатив, які формують політичну компетентність населення протягом усього життя. В умовах війни та трансформації політичної системи України така освіта має гнучкий, інтегративний і безперервний характер, охоплюючи всі етапи соціалізації особистості – від раннього дитинства до дорослого віку, зокрема:

на початковому рівні вона формує базові уявлення про співпрацю, справедливість і відповідальність;

у середній школі – дає знання про суспільні інститути, права людини, форми громадської участі;

у вищій і професійній освіті – сприяє формуванню політичної ідентичності, критичного мислення, здатності до аналізу політичних процесів;

у системі освіти дорослих – виконує функцію адаптації до нових суспільно-політичних викликів і сприяє довічній участі в публічному житті [Морарь, 2018, с. 356–359].

Водночас політична освіта повинна бути позбавлена лише формального або інформаційного характеру. Регламентація стандартів політичної просвіти та запобігання її використанню з маніпулятивною метою є умовою збереження демократичних засад управління та підвищення ефективності децентралізованих рішень. Політична освіта – це не лише умова розвитку демократичного громадянства, а й функціональний елемент ефективної регіональної політики, що передбачає рівноправну участь громади в процесі ухвалення рішень, управління ресурсами та соціальної мобілізації на місцевому рівні.

Іншою важливою проблемою є поширення корупції на місцевому рівні. Хоча децентралізація відкриває нові можливості для розвитку регіонів, вона одночасно створює простір для корупційних практик, що негативно впливає на ефективність регіональної політики. Для подолання цих проблем необхідно впроваджувати заходи, спрямовані на забезпечення прозорості та ефективного контролю за використанням бюджетних коштів, а також удосконалювати механізми місцевого управління, що забезпечують належний рівень демократичної участі громадян [Ткачук, 2024].

Деякі вітчизняні вчені підкреслюють, що в Україні регіональна політика не має чітко визначеного об'єкта управління, після чого вона розглядається через різні призми залежно від компетенцій суб'єкта управління. Це може призвести до зниження загальної керованості регіонального розвитку. У зв'язку з цим пропонується як основний об'єкт дослідження регіоналістики розвитку регіональної громади з її ключовими системними характеристиками, які перебувають під впливом різноманітних чинників, зокрема технологічного, економічного, соціального та гуманітарного розвитку. У цьому контексті перед дослідниками постає завдання чіткої ідентифікації суб'єктності регіональної громади, що є необхідною передумовою для глибшого розуміння процесів, які відбуваються на регіональному рівні [Варналій, 2023, с. 48-60].

Відповідно до чинного законодавства, Програма комплексного відновлення розглядається як важливий етап підготовки Плану відновлення територій, що постраждали внаслідок збройної агресії росії. Однак, згідно з положеннями Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», затвердження цієї Програми не є обов'язковим, що створює юридичну колізію. Така відповідь між нормами різних нормативно-правових актів призводить до правової невизначеності, яка ускладнює реалізацію державної політики відновлення. Відсутність чітко визначеного обов'язку щодо розроблення Програми

комплексного відновлення ставить під сумнів ефективність її впровадження та знижує загальну керованість процесами планування в постконфліктних регіонах [Варналій, 2023, с. 48-60].

Наразі особливого значення набуває формування чітких критеріїв для включення територій до переліку таких, які підлягають комплексному відновленню. Територіальна громада може бути визнана такою, що потребує відновлення, за наявності одного або кількох таких чинників:проведення бойових дій на її території; тимчасова окупація території громади або її частини; суттєві пошкодження або руйнація об'єктів критичної інфраструктури та житлового фонду; зменшення чисельності населення на 15% і більше; зростання рівня безробіття на 15% і більше; скорочення податкових надходжень на 15% і більше; перевищення частки внутрішньо переміщених осіб у структурі населення громади понад 10%. Водночас, ці критерії є доволі загальними та не враховують специфіки соціально-економічного стану конкретних територіальних громад, що створює ризики нерівномірного розподілу ресурсів і недостатнього врахування локальних потреб у процесі відновлення [Закон України Про регулювання містобудівної діяльності, 2011; Постанова Кабінету Міністрів України Про затвердження Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них, 2022; КМУ, 2023].

Ще однією суттєвою проблемою у сфері відновлення території є недостатній рівень координації на місцевому рівні. Представники органів місцевого самоврядування неодноразово висловлювали занепокоєння щодо створення Міністерства розвитку громад, території та інфраструктури України в результаті об'єднання кількох раніше незалежних міністерств. На думку місцевих лідерів, така реорганізація спричинила кадрову нестабільність, ускладнила зв'язок із центральними органами виконавчої влади, а також знизила ефективність управління процесами відновлення. Це призвело до труднощів у міжвідомчій взаємодії та негативно позначилося на оперативності та якості реалізації відновлювальних заходів [Лукеря, 2025].

Відсутність належної координації процесів відновлення створює ризики щодо неефективного визначення пріоритетів у сфері планування на місцевому рівні. Часто громади змушені діяти ситуативно, без стратегічного бачення розвитку. Попри визнання планувальних документів як ключового інструмента для формування довгострокових цілей відновлення, їх підготовка супроводжується низкою суттєвих проблем. Серед основних труднощів, з якими зіштовхуються органи місцевого самоврядування та військові адміністрації, можна виокремити: відсутність достатньої кількості кваліфікованих фахівців з досвідом у сфері стратегічного планування; недосконаліть державної політики щодо повернення внутрішньо переміщених осіб та біженців; складність у визначенні типів територій із особливими умовами функціонування (наприклад, з високим рівнем руйнувань, розташованих поблизу державного кордону з росією, або з низькою щільністю населення); а також проблеми з отриманням та інтерпретацією актуальних соціально-демографічних показників на рівні громад. У зв'язку з цим зберігається невизначеність щодо чіткого розмежування повноважень і відповідальності між національним і місцевим рівнями у сфері відновлення. Вирішення цієї проблеми вимагає інтеграції відповідних положень у загальнодержавну стратегію відновлення, а також розроблення окремих стратегій розвитку для територіальних громад, що базуватимуться на реалістичних даних і враховуватимуть місцеву специфіку [Лукеря, 2025].

Основними інструментами сучасної регіональної політики є:

–Планування та координація регіонального розвитку – розробка узгоджених програм дій на державному, регіональному та місцевому рівнях, спрямованих на прискорення розвитку окремих регіонів. Цей процес включає визначення пріоритетів розвитку та координацію всіх рівнів влади для досягнення сталого розвитку.

–Програми інвестицій або розвитку – довгострокові програми, які обґрунтовуються на принципах стратегічного планування і передбачають угоди між державними органами для фінансування та реалізації ініціатив з розвитку регіонів. Ці програми спрямовані на створення умов для залучення інвестицій та підвищення економічної активності в конкретних регіонах.

–Загальнонаціональні програми підтримки окремих регіонів – програми, які розробляються для вирішення конкретних проблем, що розвиваються в конкретних регіонах, зокрема в економічній, урбаністичній, екологічній чи соціальній сферах. Ці програми зосереджені на наданні цільової підтримки регіонів, що стикаються з конкретними викликами розвитку [Кобець, 2023, с. 85-91].

Національна регіональна політика України має бути спрямована на досягнення стратегічної мети – формування самодостатніх, конкурентоспроможних регіонів, які володіють унікальними природними, культурними, мовними особливостями, розвиненою економікою та спроможністю до ефективного місцевого самоврядування. Подальші наукові дослідження мають бути зосереджені на розробці та впровадженні механізмів реалізації зазначених пріоритетів. У цьому ж контексті основне завдання держави полягає у створенні належних умов для сталого розвитку територій, що передбачає нормативно-правове, організаційне та фінансове забезпечення регіональної політики. Підвищення ефективності регіонального управління та забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів України потребує подолання значної міжрегіональної диференціації, яка залишається серйозним викликом. Наразі регіональна політика демонструє певні структурні недоліки й поки не досягла повної відповідності принципам і стандартам, закладеним у практиці регіональної політики Європейського Союзу.

Актуальна державна стратегія регіонального розвитку України вимагає значних змін і вдосконалення. Регіональна політика повинна виконувати індивідуальні особливості кожного регіону, його поточний стан і перспективи розвитку. Для ефективної реалізації цих завдань необхідно створити спеціалізований виконавчий орган, який буде відповідати за формування та втілення регіональної політики, а також для збору та аналізу статистичних даних, моніторингу розвитку та підтримки депресивних регіонів. Важливим є посилення співпраці між регіональними та державними інституціями, бізнесом і створення фондів фінансової та економічної допомоги для розвитку регіонів. Також необхідно активніше використовувати наявні програми співпраці з міжнародними організаціями для підтримки регіонів, розробки та впровадження інноваційних ініціатив, а також залучення громадян до вирішення актуальних проблем. Створення системи моніторингу та оцінки впливу регіональної політики на розвиток національної економіки є ключовим для адаптації політики до європейських стандартів.

Розвиток регіональної політики вимагає також розгляду менших адміністративно-територіальних одиниць, таких як частини міста чи міста, що дозволяють ефективно вирішувати конкретні проблеми та надавати цілеспрямовану допомогу. Проте, в умовах співпраці з країнами ЄС та на тлі високих темпів євроінтеграції необхідно зберегти національну ідентичність, сприяти економічним інтересам України та фокусуватися на розвитку ключових секторів національного виробництва.

Висновок. У статті узагальнено ключові виклики, які постають перед реалізацією державної політики відновлення територіальних громад України в умовах воєнного стану та післявоєнної трансформації. Проаналізовано нормативно-правові суперечності, координаційні труднощі між центральним і місцевим рівнями влади, а також недосконалість механізмів стратегічного планування, що в комплексі ускладнює ефективне управління процесами відновлення. Встановлено, що критичними чинниками, які стримують цей процес, є недостатня якість комунікації між інституціями, кадровий дефіцит на місцях,

відсутність достовірних соціально-демографічних даних, а також фрагментарна національна політика щодо внутрішньо переміщених осіб та визначення особливих типів території.

Дослідження засвідчило необхідність не лише оновлення стратегічних орієнтирів регіональної політики, а й її інституційної модернізації. Доцільним вбачається створення спеціалізованого координаційного органу виконавчої влади, уповноваженого на здійснення моніторингу, аналітики та супроводу регіонального розвитку, зокрема у постраждалих громадах. Водночас актуалізується запровадження сталих механізмів горизонтальної взаємодії між регіонами, залучання міжнародних партнерів і донорів, а також цифровізація процесів планування й управління. У цьому контексті важливу роль відіграє розвиток кадрового потенціалу на місцях, зокрема через системну підготовку фахівців у сфері публічного управління, стратегічного планування та відновлення.

Подальші наукові дослідження доцільно зосередити на типологізації відновлених територій, вивченні інструментів адресної підтримки громад, аналізі їхньої взаємодії з державними структурами та міжнародними організаціями.

Використані джерела:

1. Біла-Тіунова, Л. Р., Білоус-Осінь, Т. І. та Тодощак, О. В. (2023). *Децентралізація публічної влади: навчально-методичний посібник.* Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс. https://doi.org/10.32837/11300.23854
2. Вакуленко, В., Репп, Г. та Дегтярьова, І. (2021). *Механізми багаторівневої кластерної політики: сутність, типи та змістові складові*. Актуальні проблеми державного управління, 2 (83). 97–103. http://uran.oridu.odessa.ua/article/view/237259
3. Варналій, З. С. (2025). *Економічна безпекологія: сутність, особливості України в добу сучасних викликів та загроз: Монографія.* 48–60 . Знання України.
4. Вахній, О., Шевченко, Л., (2023). *Проблеми реалізації стратегії регіонального розвитку в умовах воєнного стану*. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України, (1), 93–101.
5. Закон України № 156-VIII Про засади державної регіональної політики (2015). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text
6. Закон України № 3038-VI Про регулювання містобудівної діяльності (2011). https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3038-17#Text
7. Громадський Простір. (2019). *Залученість до активної громадської діяльності в Україні – 7,5%*. https://www.prostir.ua/?news=zaluchenist-do-aktyvnoji-hromadskoji-diyalnosti-v-ukrajini-75&utm
8. Корнієвський, С. В. (2020). *Правові засади державного управління регіональним розвитком: етапи становлення та перспективи вдосконалення*. Публічне управління та місцеве самоврядування, 3, 13–23. https://journals.politehnica.dp.ua/index.php/public/article/view/153
9. Кабінет Міністрів України (2023). Відновлення на місцевому рівні: які реальні кроки можуть зробити громади для створення програм комплексного відновлення. https://www.kmu.gov.ua/news/vidnovlennia-na-mistsevomu-rivni-iaki-realni-kroky-hromady-mozhut-zrobyty-dlia-stvorennia-prohram-kompleksnoho-vidnovlennia
10. Морарь, М.В. (2018). *Політична освіта як фактор формування політичної культури українського суспільства*. Гілея: науковий вісник, 132, 356–359. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=gileya_2018_132_96
11. Кобець, Ю. (2023). *Процес децентралізації як фактор розвитку місцевого самоврядування*. Grani, 25(6), 85–91. https://doi.org/10.15421/172274
12. Костенко, Н., Царенко, М. (2023). *Європейські орієнтири регіонального розвитку в умовах післявоєнного відновлення України*. Стратегічні переваги, (4), 72-80. https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/54454861-096b-4712-8fee-2f94a7404f5f/content
13. Краснопольська, Т. М. (2016). *Регіональна політика України: типи та інструменти*. Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр., 58, 189–202. http://app.nuoua.od.ua/archive/58_2016/21.pdf
14. Лукеря, Т. (2025). *Що зараз відбувається з державною політикою відновлення громад і які питання треба врахувати*. Decentralization.gov.ua. https://decentralization.gov.ua/news/17127
15. Постанова Кабінету Міністрів України № 695 Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки (2020). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text
16. Постанова Кабінету Міністрів України № 1159 Про затвердження Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них (2022). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1159-2022-%D0%BF#Text

17. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 385-р. Про схвалення проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2015 рік (2014). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D1%80#Text

18. Разумков Центр. (2023). *Громадяни і політика: інтерес до політики, громадянська активність, політична освіта (вересень 2023р.)*. https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/gromadiany-i-polityka-interes-do-polityky-gromadianska-aktyvnist-politychna-osvita-veresen-2023r

19. Сітуха, С. Д. (2010). *Сутність, принципи та основні завдання державної регіональної політики в Україні*. Наукові праці МАУП, 3 (26), с. 118–123. https://journals.maup.com.ua/index.php/political/article/download/3695/4062/4441

20. Ткачук, А. *Громадянське суспільство в Україні і війна* (2024). Інститут громадянського суспільства. https://www.csi.org.ua/news/gromadyanske-suspilstvo-v-ukrayini-i-vijna

21. Топалов В.М. (2025). *Інформаційно-економічна безпека як фактор соціально-економічного зростання регіонів*. Економічні науки. Серія «Регіональна економіка», 1(21(83)), 463–472. https://doi.org/10.36910/2707-6296-2024-21(83)-54

22. Fishkin, J., & Laslett, P. (2008). Debating Deliberative Democracy. John Wiley & Sons.

References:

1. Bila-Tiunova, L. R., Bilous-Osin, T. I. ta Todoshchak, O. V. (2023). Detsentralizatsiia publichnoi vlady: navchalno-metodychnyi posibnyk [Decentralization of Public Authority: Educational and Methodological Guide]. Nats. un-t «Odeska yurydychna akademiia». Odesa: Feniks. https://doi.org/10.32837/11300.23854 [in Ukrainian]

2. Vakulenko, V., Repp, H. ta Dehtiarova, I. (2021). Mekhanizmy bahatorivnevoi klasternoi polityky: sutnist, typy ta zmistovi skladovi [Mechanisms of Multilevel Cluster Policy: Essence, Types and Conceptual Components]. Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia, 2 (83). 97–103. http://uran.oridu.odessa.ua/article/view/237259 [in Ukrainian]

3. Varnalii, Z. S. (2025). Ekonomichna bezpekolohiia: sutnist, osoblyvosti Ukrainy v dobu suchasnykh vyklykiv ta zahroz: Monohrafiia [Economic Security Studies: Essence and Features of Ukraine in the Era of Contemporary Challenges and Threats. Monograph]. 48–60 . Znannia Ukrainy. [in Ukrainian]

4. Vakhnii, O., Shevchenko, L., (2023). Problemy realizatsii stratehii rehionalnoho rozvytku v umovakh voiennoho stanu [Problems of Implementation of the Regional Development Strategy in the Conditions of Martial Law]. Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy, (1), 93–101. [in Ukrainian]

5. Zakon Ukrainy № 156-VIII Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky (2015) [On the Principles of the State Regional Policy]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text [in Ukrainian]

6. Zakon Ukrainy № 3038-VI Pro rehuliuvannia mistobudivnoi diialnosti (2011) [On Regulation of Urban Development Activities]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3038-17#Text [in Ukrainian]

7. Hromadskyi Prostir. (2019). Zaluchenist do aktyvnoi hromadskoi diialnosti v Ukraini – 7,5% [Involvement in Active Civic Activities in Ukraine – 7.5%]. https://www.prostir.ua/?news=zaluchenist-do-aktyvnoji-hromadskoji-diyalnosti-v-ukrajini-75&utm [in Ukrainian]

8. Korniievskyi, S. V. (2020). Pravovi zasady derzhavnoho upravlinnia rehionalnym rozvytkom: etapy stanovlennia ta perspektyvy vdoskonalennia [Legal Foundations of Public Administration of Regional Development: Stages of Formation and Prospects for Improvement]. Publichne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia, 3, 13–23. https://journals.politehnica.dp.ua/index.php/public/article/view/153 [in Ukrainian]

9. Kabinet Ministriv Ukrainy (2023). Vidnovlennia na mistsevomu rivni: yaki realni kroky mozhut zrobyty hromady dlia stvorennia prohram kompleksnoho vidnovlennia [Recovery at the Local Level: What Real Steps Can Communities Take to Develop Comprehensive Recovery Programs]. https://www.kmu.gov.ua/news/vidnovlennia-na-mistsevomu-rivni-iaki-realni-kroky-hromady-mozhut-zrobyty-dlia-stvorennia-prohram-kompleksnoho-vidnovlennia [in Ukrainian]

10. Morar, M.V. (2018). Politychna osvita yak faktor formuvannia politychnoi kultury ukrainskoho suspilstva [Political Education as a Factor in the Formation of Political Culture of Ukrainian Society]. Hileia: naukovyi visnyk, 132, 356–359. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=gileya_2018_132_96 [in Ukrainian]

11. Kobets, Yu. (2023). Protses detsentralizatsii yak faktor rozvytku mistsevoho samovriaduvannia [The Process of Decentralization as a Factor in the Development of Local Self-Government]. Grani, 25(6), 85–91. https://doi.org/10.15421/172274 [in Ukrainian]

12. Kostenko, N., Tsarenko, M. (2023). Yevropeiski oriientyry rehionalnoho rozvytku v umovakh pisliavoiennoho vidnovlennia Ukrainy [European Guidelines for Regional Development in the Conditions of Post-War Recovery of Ukraine]. Stratehichni perevahy, (4), 72-80. https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/54454861-096b-4712-8fee-2f94a7404f5f/content [in Ukrainian]

13. Krasnopolska, T. M. (2016). Rehionalna polityka Ukrainy: typy ta instrumenty [Regional Policy of Ukraine: Types and Instruments]. Aktualni problemy polityky : zb. nauk. pr., 58, 189–202. http://app.nuoua.od.ua/archive/58_2016/21.pdf [in Ukrainian]

14. Lukeria, T. (2025). Shcho zaraz vidbuvaietsia z derzhavnoiu politykoiu vidnovlennia hromad i yaki pytannia treba vrakhuvaty [What Is Happening Now with the State Policy of Community Recovery and What Issues Should Be Taken into Account]. Decentralization.gov.ua. https://decentralization.gov.ua/news/17127 [in Ukrainian]

15. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 695 Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na 2021-2027 roky (2020) [On Approval of the State Regional Development Strategy for 2021–2027]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text [in Ukrainian]

16. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 1159 Pro zatverdzhennia Poriadku rozroblennia, provedennia hromadskoho obhovorennia, pohodzhennia prohram kompleksnoho vidnovlennia oblasti, terytorii terytorialnoi hromady (yii chastyny) ta vnesennia zmin do nykh (2022) [On Approval of the Procedure for the Development, Public Discussion, and Approval of Comprehensive Recovery Programs of a Region or a Part of a Territorial Community, and Amendments Thereto]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1159-2022-%D0%BF#Text [in Ukrainian]

17. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy № 385-r. Pro skhvalennia proektu Osnovnykh napriamiv biudzhetnoi polityky na 2015 rik (2014) [On Approval of the Draft Main Directions of Budget Policy for 2015]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D1%80#Text [in Ukrainian]

18. Razumkov Tsentr. (2023). Hromadiany i polityka: interes do polityky, hromadianska aktyvnist, politychna osvita (veresen 2023r.) [Citizens and Politics: Interest in Politics, Civic Activity, Political Education (September 2023)]. https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/gromadiany-i-polityka-interes-do-polityky-gromadianska-aktyvnist-politychna-osvita-veresen-2023r [in Ukrainian]

19. Situkha, S. D. (2010). Sutnist, pryntsypy ta osnovni zavdannia derzhavnoi rehionalnoi polityky v Ukraini [Essence, Principles and Main Tasks of the State Regional Policy in Ukraine]. Naukovi pratsi MAUP, 3 (26), s. 118–123. https://journals.maup.com.ua/index.php/political/article/download/3695/4062/4441 [in Ukrainian]

20. Tkachuk, A. Hromadianske suspilstvo v Ukraini i viina (2024). Instytut hromadianskoho suspilstva [Civil Society in Ukraine and the War]. https://www.csi.org.ua/news/gromadyanske-suspilstvo-v-ukrayini-i-vijna [in Ukrainian]

21. Topalov V.M. (2025). Informatsiino-ekonomichna bezpeka yak faktor sotsialno-ekonomichnoho zrostannia rehioniv Information and Economic Security as a Factor in the Socio-Economic Growth of Regions. Ekonomichni nauky. Seriia «Rehionalna ekonomika», 1(21(83)), 463–472. https://doi.org/10.36910/2707-6296-2024-21(83)-54 [in Ukrainian]

22. Fishkin, J., & Laslett, P. (2008). Debating Deliberative Democracy. John Wiley & Sons.

Serhiy Kovtun,
postgraduate student of the Department of Political Science
of the Educational and Research Institute of Political Science and Law,
Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University

Regional Policy of Ukraine in the Context of Post-War Reconstruction:
Problems of Coordination and Democratic Participation

The article explores the key challenges, contradictions, and directions for improving the current regional policy of Ukraine in the context of full-scale war and post-war recovery. It analyzes legal and regulatory inconsistencies, particularly regarding the status of the Comprehensive Recovery Program, which lacks clearly defined mandatory status under current legislation, thus complicating the implementation of state policy in the field of regional development. The article reveals shortcomings in the criteria for identifying areas in need of recovery, as defined by Cabinet of Ministers Resolution No. 148 of February 14, 2023. Special attention is given to coordination issues between central and local authorities, which have intensified following the establishment of the Ministry for Communities, Territories and Infrastructure Development of Ukraine. The difficulties faced by local self-government bodies and military administrations in strategic planning are highlighted, including the shortage of qualified personnel, the complexity of collecting up-to-date socio-demographic data, and the lack of a coherent national policy on internally displaced persons and the classification of affected territories. The article substantiates the need to establish a separate coordination body, strengthen the institutional capacity of local governance, and adapt Ukraine's regional policy to European standards while preserving national specificity. The author emphasizes the importance of shifting towards a targeted approach in regional planning to ensure flexible responses to local needs in the context of post-war recovery.

Keywords: *regional policy, post-war recovery, territorial communities, strategic planning, interregional disparities, governance coordination, Comprehensive Recovery Program, internally displaced persons, public administration, decentralization, European standards.*